

Ayasofya'dan, Berlin Duvarı'na

Berlin Duvarı bile yıkıldı, ama Ayasofya'nın önündeki engeller hâlâ kalkmadı.

Berlin Duvarı sadece bir devleti ya da bir şehri bölmek değildi. Hürriyet ve demokrasinin önüne dikilen ve Sovyetlerin devasa Kızıl Ordu'su ile korunan bir demir perdenin sembolüydü.

Ayasofya Camii meselesi çok yönlü bir konu. Büyük Fransız İhtilâlinden bu yana tartışılan pek çok konuyu içine alıyor. Dinlerin toplumdaki rolünden ve artık miadını doldurduğu iddialarına, jakoben yönetimlere, materyalizmden, tabiatçılığa, eski Yunan-Roma medeniyetleri ve ilahlarına kadar uzanan tartışmaları ihtiva ediyor.

Şüphesiz çok meselede olduğu gibi Ayasofya meselesini de her şeyden tecrid edip tek bir açıdan bakmak mümkün değil? Konu pek çok açıdan incelendi, şimdi başka bir açıdan bakalım.

Sovyetlerde mabetler kapatılıyor

1917 Ekim devrimi ile Sovyet Komünist sistemini kuran Lenin, Troçki ve Stalin üçlüsü İslâmiyet ve Hristiyanlığa karşı gerçek niyetlerini hemen açıklamadılar. Ruslar ve Türkler dindardı. İhtilâl için onlara sözler vermişlerdi ve ciddî destek gelmişti. Deli Petro'dan itibaren kilise, Çarların kontrolüne girmişti ve rahipler bundan rahatsızdı.

Çarların Müslümanlara yaptığı zulümleri ise bilmeyen yoktu.

Lenin ilk yıllarda dinlere karşı açık beyanat verilmesini doğru bulmaz. Ancak gerekli mercilere “yaratıcıyı inkâr eden kitapların sür’atle tercüme edilmesini ve yaygınlaştırılmasını söyleyen Engels haklıdır” der.

İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı her ne kadar ortodoksluğun merkezinin İstanbul Fener olduğunu iddia etse de artık merkez Moskova idi. Komünizmin ilk işi bu temsil hadisesini yok etmek oldu.

Lenin kısa süren iktidarında sayısız zulümlere imza attı. Dinlere karşı yoğun bir propaganda başlattı. Fakat ömrü vefa etmedi. Yönetimi Stalin devraldı. O da kademe kademe devam etti.

Birçok şehirde kiliselerdeki çanlar toplatıldı. Stalin komünizme karşı muhtemel ayaklanmanın çan sesiyle başlatılacağından endişe etmekteydi. Kiliseler ve camiler ya kapatıldı ya da yıkıldı. Müslüman Türklerin yazıları değiştirildi.

Türkiye ve Sovyetlerde aynı proje

Türkiye’deki uygulamalar da aynı sıralama ile oldu. Halifelik, ezan, yazı ve camiler ve Ayasofya kademe kademe aynı akıbete uğramaktan kurtulamadı.

Kur’ân ve İslâm aleyhine ve dinsizlik lehine tercümeler teşvik edildi.

Yine aynı dönemde Kur’ân tefsiri Risale-i Nur’un da takibata uğradığını unutmayalım.

Ayasofya’nın müze yapılması, “dinler artık tarihin karanlıklarında kalacak ve ancak müzelerde teşhir edilecek” iddiasından başka bir şey değildi.

Ayasofya müze yapılırken Hristiyanlık öncesi Yunan-Roma heykelleri (Bediüzzaman Said Nursî’ye göre putlar) içeriye dolduruldu.

Ayasofya’nın müze yapılmasına aklı başında hiçbir Hristiyan sevinmedi. Çünkü o zamanlarda Allah inancı ve din hürriyeti açık bir saldırı altındaydı ve bütün dünya bir dehşeti yaşıyordu. Din düşmanlığının ve mabetlere saldırının bütün dünyaya yayılacağından endişe ediliyordu.

Tahribat inanılmazdı. Türkiye’de yüzlerce cami, iki kıt’aya uzanmış koca Rusya’da on binlerce cami ve kilise yıkılıyor, kapatılıyor, müze yapılıyor ya da satılıyordu. Din adamları öldürülüyor ya da sürgüne gönderiliyordu.

Dünya kurulduğundan bu yana mabetlere böyle kapsamlı bir saldırı yapılmamıştı. Türkiye’deki tepkiler biraz farklı olsa da Rusya’da özellikle binlerce kişi kurşuna dizilmeyi göze alıp kilise nöbeti tutuyordu.

İkinci Dünya Savaşı ve din ihtiyacı

Her zaman olduğu gibi büyük zulümler büyük felâketleri dâvet eder. İkinci Dünya Savaşı kapıyı çaldı. Savaş, Rus rahiplerin ve Orta Asya’daki müftülerin Alman işgaline karşı orduya verdikleri destekle şekil değiştirmeye başladı. Stalin binlerce kilise ve caminin yeniden açılmasına müsaade etti. İlahiyat akademileri açıldı, patrik seçimi yapıldı. El üstünde tutulan “Ateist Militanlar”ın faaliyetleri durduruldu. Stalin içte ve dışta artık “din düşmanı olmadığı” mesajını vermeye çalışıyordu. Dünyanın dinsizliğe olan tepkisini kırmaya çalışıyordu. Patriklerle resmî görüşmeler yapıyordu.

Aynı yıllarda Türkiye’deki yönetim de hadiselerden gerekli dersi almıştı. Dünya Nazilerden sonra en büyük tehlikenin “din karşıtı diktatörlük” olduğunu fark etmişti. İnönü Köy Enstitülerinden birini kapattı. İmam-hatip açtı. O da Stalin gibi dünyanın tepkisini kırmaya çalışıyordu.

Bilindiği gibi Menderes gelince muhalefetin de desteğini alarak ezan ve Kur’ân eğitimini serbest bıraktı. Çok sayıda camiye restore ederek açtı. Ancak Ayasofya’yı açmaya ömrü vefa etmedi. Sadâkanın belâyı defedeceğine etrafını ikna edemedi ve meşum darbe geldi.

Ayasofya’da ezan, Hünkâr Mahfilinde namaz

Demirel’in zamanında Mukaddes emanetlerde Kur’ân-ı Kerîm, Ayasofya’da ezan okunması, heykellerin dışarı çıkarılması ve Hünkâr Mahfilinin namaza açılması dinin özellikle İslâm’ın yok edilemeyeceğinin bir göstergesi ve ilânıydı.

12 Eylül darbesinin ilk işi bunlara son vermek oldu. Dünyada ve Türkiye’de tükenmiş olan ateizmi başka kaplarda istibdat ile içirmenin yeni bir denemesi idi.

Darbeden sonra İsmailoğulları gibi çölde geçen kırk yıl.

Şimdi sıra Ayasofya’yı tam açmakta ve daha kolay! Maziye bakıldığında zorlu merhalelerin büyük kısmı geçilmiş.

Dünyadaki etkileri için ise Bediüzzaman Said Nursî’nin Menderes’e yazdığı mektup önemli: “Âlem-i İslâm’ı, hatta bir kısım Hristiyan devletlerini de memnun etmek için, Ayasofya’yı müzahrafattan temizleyip ibadet mahalli yapmaktır.” (Emirdağ L. – II, s. 568)